

УДК 347.44

І. М. ШАРКОВА

Ірина Миколаївна Шаркова, кандидат юридичних наук, доцент, доцент ДВНЗ «Національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ГАТС З НАДАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ (ДЖЕРЕЛА ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ)

Юридичні послуги надають відповідні державні органи, юридичні консультації, адвокатські фірми, нотаріальні контори, приватні адвокати і нотаріуси, а також громадські правозахисні організації та юридичні фірми різних організаційно-правових форм. Однак відповідно до вимог чинного законодавства необхідною умовою для того, щоб певна особа отримала право надання юридичної послуги, є наявність у неї диплома про закінчення вищого навчального закладу 3–4 рівня акредитації зі спеціальності «правознавство». Саме тому вимоги, які висуваються до надання професійних юридичних послуг, повинні стати необхідною складовою змісту юридичної освіти. На жаль, в академічному середовищі ще не сформовано стійкої настанови про те, що стандарти надання юридичних послуг повинні стати й стандартами юридичної освіти.

Серед найбільш авторитетних сучасних публікацій з проблематики стандартів юридичної освіти слід виділити праці таких вітчизняних вчених, як С. Д. Гусарєв, О. М. Котикова, Л. О. Стецюк, О. Д. Тихомиров, Г. Х. Яворська та інші. Однак проблематика взаємообумовленості міжнародних стандартів надання юридичних послуг та стандартів юридичної освіти ще не стали предметом спеціального наукового дослідження.

До вивчення цієї проблематики спонукають й останні події з реформування вищої освіти в нашій країні. Так, 9 листопада 2015 р. в Міністерстві освіти і науки України відбулась презентація проекту стандарту вищої юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, у якій взяли участь перший заступник Міністра Інна Совсун, а також представники ОБСЄ та USAID. На цьому заході Посол Вайдотас Верба, координатор проектів ОБСЄ в Україні, зазначив, що з 2006 р. ОБСЄ працює над удосконаленням української юридичної освіти. «Важливо, щоб усі країни ОБСЄ створювали демократичні інституції. Тому ми тісно співпрацюємо з українським Урядом та провідними університетами в розробці стандартів правової освіти»¹.

Проект Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Справедливе правосуддя» разом з підтримкою судової реформи протягом кількох років працює та продовжуватиме до 30 вересня 2016 р. працювати над удосконаленням якості правничої освіти в Україні, зокрема шляхом реалізації пілотних проектів з конкретними й досяжними цілями. За результатами опитування, проведеного на досить репрезентативній вибірці, було отримано дуже важливі дані про те, що головний недолік чинної системи юридичної освіти – це невміння випускників застосовувати на практиці набуті теоретичні знання, брак практичних вмінь і навичок².

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути стандарти Генеральної угоди про торгівлю послугами (далі – ГАТС) у якості джерел визначення стандартів юридичної освіти в Україні.

Після подачі офіційної заяви Уряду України про намір приєднатися до ГАТТ (30 листопада 1993 р.) стартував процес вступу України до Світової організації торгівлі (далі – СОТ). Протокол про вступ України до СОТ був підписаний у Женеві 5 лютого 2008 року. Ратифікований він був Верховною Радою 10 квітня 2008 року. 16 квітня 2008 року Закон про ратифікацію був підписаний Президентом України. Згідно з процедурами СОТ, 16 травня 2008 року Україна стала повноправним членом цієї Організації.

Членство в СОТ України відкрило нові глобальні перспективи для розвитку нашого суспільства. Як член СОТ Україна бере участь у створенні нових правил світового ринку торгівлі в рамках поточного раунду багатосторонніх торгових переговорів.

Генеральна угода про торгівлю послугами є міжнародним договором Світової організації торгівлі, який набув чинності в січні 1995 р. в результаті переговорів Уругвайського раунду. Загальною метою ГАТС є усунення бар'єрів для торгівлі, країни-члени вільні вибирати, які сектори повинні бути поступово «лібералізовані».

Під час Уругвайського раунду переговорів, який завершився утворенням СОТ, 14 квітня 1994 р. Комітет з торгових переговорів на рівні міністрів ухвалив «Рішення з професійних послуг» (документ LT/UR/D-5/7), яке встановлює: «Міністри вирішують рекомендувати Раді з торгівлі послугами ухвалити його на першій

сесії». Зокрема, було підкреслено, щоб заходи, пов'язані з вимогами і процедурами щодо кваліфікації, технічних стандартів та ліцензування у сфері професійних послуг, не створювали невинуватих перешкод для торгівлі (unnecessary barriers to trade)³.

На підставі цього документа 1 березня 1995 р. Рада СОТ з торгівлі послугами ухвалила власне «Рішення з професійних послуг»⁴.

У тексті ГАТС зафіксовано принципи, стандарти та правила, що стосуються торгівлі послугами, які надаються на комерційній основі як приватними організаціями, так і організаціями, що перебувають у державній власності.

До основних ідей, що лежать в основі ГАТС, належить: застосування режиму нації найбільшого сприяння; прозорості у регулюванні торгівлі послугами; взаємного визначення кваліфікаційних вимог до надавачів послуг; правил щодо врегулювання монополій, виключних надавачів послуг, що обмежує конкуренцію; заходів лібералізації торгівлі, зокрема таких, які передбачають зростання ролі країн, що розвиваються, а також вимога того, що регулюванню не слід бути більш обтяжливим, ніж це необхідно для захисту суспільного інтересу.

Необхідно нагадати, що Міжнародна Асоціація юристів (далі – МАЮ) висловила позитивну думку про придатність застосування Правил ВТО з надання професійних послуг до діяльності юристів⁵.

У зв'язку з цим для налаштування взаємодії з іноземними партнерами у сфері юридичних послуг досить корисно звернути увагу на досвід країн, що розвиваються, у реалізації принципів та правил ГАТС. Зокрема, такі країни виступають за те, щоб незалежні професіонали могли працювати за кордоном без утворення ними компанії або іншої форми комерційної присутності. Не всі економічно розвинені країни погоджуються з такою точкою зору. Країни, що розвиваються, передбачають у своїх горизонтальних зобов'язаннях такі обмеження щодо комерційної присутності:

- присутність дозволяється лише у формі спільного підприємства (*joint venture*);
- іноземному постачальнику не дозволяється мати контрольний пакет акцій (*majority share*) спільного підприємства;
- певна кількість членів правління повинна бути громадянами даної країни;
- іноземний постачальник має використовувати передову технологію та управлінський досвід (*advanced technology and managerial experience*);
- іноземний постачальник повинен навчати місцевих працівників (*local employees*);
- іноземний постачальник має співпрацювати з місцевими субпідрядниками (*local subcontractors*);
- іноземний постачальник має чітко і швидко звітувати (*to furnish accurate and prompt reports*) про свою діяльність⁶.

Отже, міжнародна торгівля юридичними послугами підпадає тепер під дію ГАТС⁷. Також слід пам'ятати, що всі члени СОТ є учасниками ГАТС. Цей факт є визначальним для подальшого розвитку юридичної професії в Україні. Таким чином, ми повинні уважно вивчити історію ГАТС, а також зміст цієї угоди як міжнародно-правове джерело визначення стандартів юридичної освіти тих осіб, що повинні надавати юридичні послуги.

Предметом подальшого дослідження міжнародних стандартів юридичної освіти мають стати передусім акти Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, скорочено ЮНЕСКО (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO)⁸. Найбільш значущим новітнім міжнародним актом у цій сфері є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони. У цій Угоді питання європеїзації якості вищої освіти врегульовуються ст.ст. 431–432⁹. Необхідно зауважити, що в додатку ХЛІІ до Угоди про асоціацію базовими для зближення систем забезпечення якості вищої освіти України та ЄС визначені такі два акти: Рекомендації Європейського Парламенту та Ради від 15 лютого 2006 р. про подальше європейське співробітництво в галузі забезпечення якості вищої освіти (№ 2006/143/ЄС)¹⁰ та Рекомендація Європейського парламенту та Ради від 23 квітня 2008 р. про встановлення Європейської кваліфікаційної структури для можливості отримати освіту протягом усього життя (2008 / С 111/01)¹¹.

Конкретні параметри європеїзації національних систем забезпечення якості освіти були утворені через реалізацію цілей Болонського процесу, головним результатом якого стало окреслення так званого Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) – The European Higher Education Area (EHEA).

На реалізацію цих настанов і було створено документ під назвою «Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area), який був офіційно опублікований англійською та українською мовами¹².

¹ Совсун І. Розробка стандартів у галузі «Право» підвищить якість юридичної освіти / Інна Совсун // Сайт Міністерства освіти і науки України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/11/09/prezentacziya-proektu-svyuo/>

² Ключові результати пілотного проекту дослідження ринку праці на предмет виявлення бачення роботодавцями обсягу знань, переліку навичок і вмінь, якими має володіти випускник правничої школи, щоб відповідати вимогам сучасного ринку праці : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ligauba.org.ua/wp-content/uploads/Klyuchovi_rezul-tati_doslidzhennya.pdf

³ Decision on Professional Services, adopted by the Council for Trade in Services on 14 April 1994 <http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/51-dsprf.pdf>

⁴ Decision on Professional Services (Document S/L/3 dated April 4, 1995) / Adopted by the Council for Trade in Services on 1 March 1995 <[https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Browse/FE_B_009.aspx?TopLevel=8660#/>](https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Browse/FE_B_009.aspx?TopLevel=8660#/)

⁵ Laurel S. Terry Lawyers, GATS, and the WTO Accountancy Disciplines: The History of the WTO's Consultation, the IBA GATS Forum and the September 2003 IBA Resolutions // Pennsylvania State International Law Review. – 2004. – № 4. – P. 695–841.

⁶ Дахно І. І. Міжнародна торгівля : навч. посіб. / І. І. Дахно. – К.: МАУП, 2003. – 296 с. – С. 74–75.

⁷ Генеральна угода про торгівлю послугами // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – С. 482. – Ст. 2989 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981_017

⁸ Устав Организации Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры = Constitution of UNESCO // Организация Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры. Основные документы: Издание 2014 года, включающее тексты документов и изменения, принятые Генеральной конференцией на 37-й сессии (Париж, 5–10 ноября 2013 г.). – Париж : ЮНЕСКО, 2014. – С. 6–7.

⁹ Association Agreement between the European Union and Its Member States, of the One Part, and Ukraine, of the Other Part : [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.europarl.europa.eu/RegData/docs_autres_institutions/commission_europeenne/com/2013/0290/COM_COM%282013%290290%28PAR2%29_EN.pdf; Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» (Болонья, 19 червня 1999 р.) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.osvita.org.ua/bologna/stanov/pravo/1999doc_sp.html

¹⁰ Recommendation of the European Parliament and of the Council of 15 February 2006 on further European cooperation in quality assurance in higher education (2006/143/EC) // Official Journal of the European Union 4.3.2006. – L 64/60-62. [Electronic resource]. – Mode of access : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0143&from=EN>

¹¹ Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (Text with EEA relevance) (2008/C 111/01) // Official Journal of the European Union 6.5.2008. C 111/1-4. [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.dges.mctes.pt/NR/rdonlyres/90DBE647-5CB6-4846-B88F-101180D9E425/4881/OfficialJournaloftheEuropeanUnion_C111_1_2008_EN.pdf

¹² ENQA report on Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area / European Association for Quality Assurance in Higher Education, 2nd edition. – Helsinki, 2007. – 38 pp. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.enqa.eu/pubs.lasso>; Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К.: Ленвіт, 2006. – 35 с.

Резюме

Шаркова І. М. Міжнародно-правові стандарти ГАТС з надання професійних послуг в Україні (джерела юридичної освіти).

У статті розглядається Генеральна угода про торгівлю послугами (ГАТС). Також аналізуються найбільш важливі міжнародні стандарти юридичної професії та вищої освіти. У статті науково доводиться, що міжнародна торгівля юридичними послугами, підлягає регулюванню ГАТС. Цей факт є визначальним для подальшого розвитку юридичної професії в Україні.

Ключові слова: ГАТС, юридичні послуги, юридична професія, вища освіта, міжнародні стандарти.

Резюме

Шаркова И. Н. Международно-правовые стандарты ГАТС по предоставлению профессиональных услуг в Украине (источники юридического образования).

В статье рассматривается Генеральное соглашение по торговле услугами (ГАТС). Также анализируются наиболее важные международные стандарты юридической профессии и высшего образования. В статье научно доказывается, что международная торговля юридическими услугами подлежит регулированию ГАТС. Этот факт является определяющим для дальнейшего развития юридической профессии в Украине.

Ключевые слова: ГАТС, юридические услуги, юридическая профессия, высшее образование, международные стандарты.

Summary

Sharkova I. International legal standards of GATS for professional services in Ukraine (sources of legal education).

The article explores The General Agreement on Trade in Services (GATS). It also analyses the most important international standards of legal profession and higher education. The paper scientifically proves that the international trade in legal services is now subject to the GATS. This fact is determinant to the future development of the legal profession in Ukraine.

Key words: GATS, legal services, legal profession, higher education, international standards.